

סוף שבוע

ההפיכה משתוללת, אנחנו בסכנה למשטר טוטליטרי: האזהרה המדהימה של שופטת העליון ענת ברון

השופטת ברון פרשה מהעליון ימים אחרי 7 באוקטובר. ברגע הדרמטי שבו אנחנו נמצאים, היא מרגישה שאין לה פריבילגיה לשתוק. ראיון

ברון, בביתה בתל אביב. בשל פסיקותיה, מצאה את עצמה על הכוונת של הימין הקיצוני

[לעקוב](#)

גידי וייץ • צילום: הדס פרוש

27 ביוני 2024

ביוני 2020 הניח אלמוני מכתב בתיבת הדואר של שופטת בית המשפט העליון ענת ברון. דף הנייר הלבן היה מרוח בכתמים אדומים ונכתב עליו משפט מצמרר. "נאמר לי שם שהעובדה שבן אחד שלי נהרג לא אומרת שזה סוף פסוק", משחזרת ברון שעה שאנחנו יושבים בביתה בצפון תל אביב. ברון דיווחה אמנם על האיום למשמר בתי המשפט אך סירבה להתלונן במשטרה. "במשמר אמרו לי: 'לא שואלים אותך'. הם דיווחו ולאחר זמן קצר הגיע עוד מכתב. שוב ציירו באדום מעין כתמי דם. זה היה איום, איום עליו".

[האזינו לפודקאסט: הארץ על הדרך](#)

ההפיכה משתוללת, אנחנו בסכנה למשטר טוטליטרי:
האזהרה המדהימה של שופטת העליון ענת ברון

מה היה כתוב בטקסט?

"זה לא היה טקסט מורכב. היו שם כמה מילים שגרמו לי להבין שאני על הכוונת. שהעובדה ששכלתי בן אחד לא נותנת לי תעודת ביטוח. היה ברור שמאחורי שני המכתבים עומד אותו אדם. אגב, לא מצאו אותו".

זה מישו שאסף מודיעין, ידע היכן את גרה.

"כן, לא רק שהוא ידע איפה אני גרה, אלא שהמכתב השני מוען לבן זוגי, ונשלח לקונסרבטוריון, שבו הוא יו"ר הוועד המנהל. בתוכו היתה מעטפה חתומה שמיועדת לי".

את יכולה להעריך מה היה הרקע למכתבי האיום?

"אני חושבת שזה היה בהקשר של פסק דין שמנע הריסת בית. איבטחו אותי לפרק זמן מסוים. לרגע לא פחדתי".

17 שנה לפני שמכתבי השטנה נשלחו אליה, ב-30 באפריל 2003 ישבה ברון בחדר העבודה שלה ב-1:00 בלילה כשהטלפון צילצל. מהעבר השני של הקו נשמע קולו של דיקי, חברו של בנה רן. "שמעת ממנו משהו?" שאל החבר, "אני מנסה לצלצל אליו ולא מצליח. היה עכשיו פיגוע ב-Mike's Place בטיילת ואני חושב שהוא התכוון לנגן שם".

ברון סגרה את הטלפון ומיהרה להתקשר לבנה. לא היתה תשובה. כעבור זמן קצר הטלפון צילצל שוב ונציג מבית החולים איכילוב ביקש שתגיע למקום במהירות. היא העירה את בן זוגה גבי והם טסו לבית החולים, שם נפלו עליהם השמים.

"הוא היה מוזיקאי מחונן", אומרת ברון. "באותו יום הוא יצא לג'אם סשן, ובהפסקה הוא יצא החוצה יחד עם ינאי וייס ודומיניק הס, ושם התרחש הפיגוע. זו היתה רעידת אדמה. כשאני שומעת מדי יום על משפחה נוספת שמצטרפת למשפחת השכול, אני יודעת שכל אחד מהם מתחיל מסע שאין לו סוף. החסר והגעגועים רק מתגברים".

ב-2003 נרצח בנה הבכור רן בפיגוע ב-Mike's Place. השכול שימש מאז את המתנגדים לפסיקותיה. "הצל", שאחיו היה חבר של רן, טען כי "ההחלטות ההזויות שלה מושפעות מהאובדן הענק שלה". גם משמאל חיטטו בפצע. עו"ד אביגדור פלדמן ביקש לפסול אותה מדיון מחשש כי "אסונה האישי יפגע באובייקטיביות שלה". הבקשה הזאת היממה אותה

איך קמים מאסון כזה?

"ידעתי מיד לאחר האסון שאם אני אשבר, זה יהיה כמו קוביות דומינו, מפולת שלגים. אני הברומטר, ואם אני אשבר, אז כולם אחריי. זו לא החלטה שכלתנית שקיבלתי על עצמי, אבל בדיעבד, כשניתחתי את הדברים, אני חושבת שזה השפיע. אני יכולה לדבר, אני חושבת, גם בשמם של בן זוגי גבי ובני עידו. אנחנו ממשיכים בחיים. והם לפעמים טובים ושמחים, אבל האובדן מאוד נוכח. האין נוכח לא פחות מהיש. יש הבזקים שאני נזכרת בו. אני לא חולמת עליו בלילות, אבל בהקיץ יש הרבה הבזקים שבהם הוא מאוד נוכח".

התחנות בקריירה המשפטית של ברון נעו בין מלחמות. היא נולדה בתל אביב ב-1953 לאב יליד הארץ ולאם ילידת פולין, והחלה ללמוד משפטים באוקטובר '73, כשפרצה מלחמת יום הכיפורים. לאחר שנים במשרד פרטי, מונתה כשופטת שלום בתל אביב ב-91' כשפרצה מלחמת המפרץ. לטקס ההשבעה בבית הנשיא הגיעו הנוכחים עם מסכות אב"כ. כעבור עשור, בזמן שהאינתיפאדה השנייה השתוללה, נבחרה לכהן כשופטת בית המשפט המחוזי בתל אביב. כעבור שנה שכלה בפיגוע את רן, בנה הבכור, בגיל 22. בנה הצעיר עידו הוא

מפיק טלוויזיה. בן זוגה, גבי, יזם נדל"ן. גם אחותה אורלי סלע היא שופטת, שכינה כנשיאת בית הדין לעבודה בבאר שבע. במקביל לתפקידה כשופטת, ברון מנגנת בתופים כבר שנים.

ברון התמחתה במשפט אזרחי ובעיקר בתובענות ייצוגיות. בספטמבר 2014, לאחר הקיץ הלוהט של מבצע צוק איתן, [נבחרה לכהן בעליון](#). במשך השנים נתפסה כסמן ליברלי בבית משפט, שבעשור האחרון הפך כנראה לשמרני והפסיבי ביותר שהיה כאן מאז קום המדינה.

ברון מצאה עצמה לא אחת על הכוונת של הימין הקיצוני בעקבות מספר פסקי דין שהוציאו אותם משיווי משקל. בפסק דין שהוכרע על חודו של קול, היא [הפכה את ההחלטה של ועדת הבחירות המרכזית לפסול את ההתמודדות של היבא יזבק מבל"ד לכנסת](#). ברון היתה גם חברה בהרכב שהורה לממשלה [לאפשר כניסת פלסטינים לטקס המשפחות השכולות הישראלי-פלסטיני](#). שיאו של הזעם כלפיה נרשם לאחר [שהתנגדה בכמה פסקי דין להריסות בתים של מחבלים](#).

זירת הפיגוע ב-Mike's Place בתל אביב שבה נהרג בנה של ברון, 2003. "המוות שלו שינה את חיי, אבל לא את מי שאני או את השקפת העולם שלי" צילום: אריאל שליט

גם השכול על בנה שימש את המתנגדים לפסיקותיה. "הצל", למשל, שאחיו היה חבר קרוב של בנה, טען ש"ההחלטות ההזויות שלה מושפעות מהאובדן הענק שלה". גם בצד השני לא נמנעו מלחטט בפצע. ב-2015 ישבה ברון בהרכב שדן בעתירה שביקשה לבטל החלטה של הממשלה להחזיר לכלא משוחררים מעסקת גלעד שליט, בטענה שהפרו את תנאי השחרור. בטרם הדיון, פרקליטם של העותרים, עו"ד אביגדור פלדמן, הגיש בקשה לפסול את ברון מההרכב מחשש כי "אסונה האישי יפגע באובייקטיביות שלה". פלדמן התוודע לטרגדיה שפקדה אותה מקרוב. בנו יותם הכיר היטב את בנה רן.

בקשת הפסילה היממה אותה, כמו גם את ראש ההרכב אליקים רובינשטיין והשופט הנוסף, ניל הנדל. "הם הזדעזעו", היא משחזרת. "כמובן שהחלטתי לא לפסול את עצמי. אני לא מעלה על הדעת שפלדמן חשב שיש עילת פסילה. מה אתה רוצה שאני אגיד על כך?

שהשתמשו בשכול כעילה לפסילת שופט במדינת ישראל? אין לי מילים".

היתה ציפייה שהמחיר העצום ששילמת בפעולת טרור ישפיע על הפסיקה שלך.

"אף אחד לא מכין אותך לאובדן כזה. המוות שלו שינה את חיי אבל לא את מי שאני או את השקפת העולם שלי".

הציפייה הזאת היתה בעיקר סביב הריסות בתים של מחבלים. העליון מאשר עשרות שנים הריסות בתים ואילו את התנגדת ברוב המקרים לדרישת המדינה. מדוע?

"בקרב הציבור הרחב יש בלבול ביחס לתכלית השימוש בהריסה, וחוסר הבחנה בין ענישה להרתעה. הריסת בתים היא ענישה קולקטיבית והיא מנוגדת לעקרונות יסוד במשפט הישראלי. לא ייתכן שאבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה. למפקד הצבאי יש אמנם סמכות להורות על הריסת בתים, אבל השאלה היא באיזה מקרים. זו שאלה של שיקול דעת ומידתיות. בדרך כלל לאחר פיגוע המפגע כבר נהרג, ואם לא, הוא יועמד לדין פלילי ויקבל את העונש החמור ביותר שניתן לתת למי שמבצע מעשים נפשעים כאלה. כך שהמפגע כנראה כבר לא יתגורר בבית המיועד להריסה. מי שכן מתגורר בו הם לא פעם בני משפחה חפים מפשע, ובהם גם קטינים. לכן הצבתי לעצמי כדגל לבחון בכל תיק את המעורבות של המשפחה בפיגוע. האם היתה כזאת? האם היתה להם ידיעה? האם הם יכלו למנוע? האם הם יצאו במחולות לאחר הפיגוע? במקרה שבני המשפחה לא ידעו ולא היו מעורבים, התנגדתי להריסת הבית. כמובן שבכל תיק כזה ראיתי לנגד את עיניי גם את המשפחות של קורבנות הפיגוע שאין מזור לאובדן שלהן. אי אפשר לומר שאני לא מבינה ללבם".

"ויש פה עוד עניין", ממשיכה ברון, "הריסת בתים לא נועדה לענישה, אלא להרתעה עתידית. כשופטים, אנחנו נחשפנו לדוחות של השב"כ בנושא, ואני יכולה לומר שאני לא ראיתי בחומרים האלה הרתעה של מי שעשויים להפוך למפגעים בעתיד. גם גורמים ביטחוניים רבים

חשבו שהריסת בתים לא גורמת בהכרח להרתעה, אלא להפך, שהריסת הבתים דווקא מתמרצת פיגועים נוספים".

זה מפתיע, כי בפסיקות רבות של עמיתייך השופטים, כשהם מאשרים הריסת בית הם כותבים במפורש שהם נשענים על דוחות של השב"כ שקובעים חד־משמעית שיש בהריסה הרתעה עתידית.

"זו ההתרשמות שלי מהדוחות, ואני עומדת מאחוריה".

בתשעת החודשים האחרונים מספר הלא מעורבים בעזה שמתו הוא עצום.

"המראות מעזה מאוד קשים בלשון המעטה, ואנחנו חשופים רק לחלק קטן מהם. התקשורת לא משדרת את המראות שהעולם כולו רואה. זו מלחמה שנכפתה עלינו, על ידי ארגון טרור אכזרי שמשתמש בבני אדם ובמוסדות כמו בתי חולים כמחסה לטרוריסטים. כל עוד אנחנו מנהלים מלחמת הגנה על זכותנו לחיות בביטחון במדינה, זו זכותנו המלאה. אבל אסור בשום פנים ואופן שהלחימה תהיה מונעת מנקמה. אם אתה רוצה, זה מתכתב עם העניין של הריסת בתים. גם ביהודה ושומרון מתרחשות עוולות שבימים אלה זוכות לכל היותר להערות שוליים. השליטה הישראלית על מיליוני פלסטינים קרוב ל-60 שנים היא הבעיה הבוערת והקריטית ביותר של מדינת ישראל. מדובר באוכלוסייה של מיליונים והיא לא הולכת להיעלם. אין ספק שישראל נמצאת היום בשעת השפל הגדולה בתולדותיה, גם מבפנים וגם באופן שבו העולם משקיף עלינו".

הרס בעזה, החודש. "ישראל נמצאת היום בשעת השפל הגדולה בתולדותיה, גם מבפנים וגם באופן שבו העולם משקיף עלינו" צילום: AFP

"המראות מעזה מאוד קשים, ואנחנו חשופים רק לחלק קטן מהם. כל עוד אנחנו מנהלים מלחמת הגנה על זכותנו לחיות בביטחון, זו זכותנו המלאה. אבל אסור שהלחימה תהיה מונעת מנקמה. השליטה

הישראלית על מיליוני פלסטינים קרוב ל-60 שנים היא הבעיה הבוערת ביותר של מדינת ישראל. הם לא הולכים להיעלם"

לפני המלחמה טענו מתנגדי ההפיכה המשטרית שבג"ץ ושומרי סף עצמאיים וחזקים ימנעו התערבות בינלאומית בדיני מלחמה. הטיעון הזה התערער כעת. ההתערבות הבינלאומית הגיעה לשיא וצווי מעצר מתבשלים נגד ראש הממשלה ושר הביטחון.

"בבתי הדין הבינלאומיים בהאג חל עקרון המשלימות. ומה אומר עקרון המשלימות? שבתי הדין הבינלאומיים לא יפעלו כל עוד אפשר לסמוך על בתי המשפט המקומיים. כל עוד מערכת האכיפה והמשפט והמדינה שבה מדובר, המערכת הלאומית, היא עצמאית ומקצועית. מערכת המשפט כאן מקצועית, ונכון להיום היא גם עצמאית. אבל בתי הדין הבינלאומיים, למרות שהם אמורים להיות חפים מפוליטיקה, מייצגים מדינות שיש להן עמדות פוליטיות. והם ראו ושמעו את התוכנית להפיכה משטרית שהושקה ב-4 בינואר בשנה שעברה. הם מזהים את הניסיון של הממשלה הנוכחית לפוליטיזציה של המערכת המשפטית, את הניסיון להלך אימים על השופטים, את הדה-לגיטימציה שנעשית ליועצת המשפטית ולשומרי הסף. גם ההתבטאויות החמורות של השרים הקיצוניים והמשיחיים נודדות אל מעבר לים. ההנהגה, בהתנהלות שלה, ריסקה את כיפת הברזל המשפטית שהגנה על מערכת הביטחון במשך שנים רבות. אני לא מצדיקה את הצווים שהוציאו, אבל אני לא חושבת שמישהו בהאג היה מעלה על הדעת להוציא את הצווים האלה ללא כל מה שקרה כאן בחודשים שקדמו למלחמה.

את חושבת שצריך לעצור את המלחמה כדי להחזיר את החטופים?

"צריך לעשות הכל, כולל עצירת המלחמה. הם הופקרו פעם אחת, הם לא יכולים להיות מופקרים עוד פעם. כאן אין ספק".

את תומכת בהקמת ועדת חקירה ממלכתית?

"היום, במיוחד עם מה שקורה בהתייחסות אלינו בבתי הדין בהאג, יש חשיבות להקמת ועדת חקירה ממלכתית".

"הזמנים רעים וקשים", ממשיכה ברון. "בפרפראזה על דבריו של חיים גורי, 'מדינת ישראל כואבת לי'. אין ויכוח בין ימין לשמאל שהמצב במדינה לא טוב. החטופים נמקים בשבי, חיילים מקפחים את חייהם מדי יום, המוני פצועים בגופם ובנפשם, ועשרות אלפי מפונים גולים בארצם. לא ניצחנו את החמאס, הגבול הצפוני בוער, יש ירידה בדירוג האשראי, וישראל מבודדת בזירה הבינלאומית. אין ספק שמי שהוביל אותנו מאז השבת השחורה ועד הלום הוא שנושא באחריות למצב הנוכחי, וחובה עליו לפנות לעם ולחזור ולבקש את אמונו".

כמו רוב הפרקים בקריירה שלה, גם פרישתה מהעליון נערכה בעת מלחמה. ב-12 באוקטובר 2023, חמישה ימים אחרי הקטסטרופה, היה אמור להיערך טקס הפרידה החגיגי מברון. בצל הנסיבות, היא ביטלה אותו. באותם ימים נוראים כתבה בביתה שני פסקי דין. הם עסקו בעתירות שביקשו לבטל את החוקים הראשונים שעברו בכנסת במסגרת ההפיכה המשטרית: ביטול עילת הסבירות והתיקון לחוק הנבצרות. בשני המקרים נמנתה ברון עם הרוב שהכריע, על חודו של קול, כי יש לפסול את החוק לריסוק עילת הסבירות ולדחות את תוקפו של [נוסח הנבצרות הדקוני לכנסת הבאה](#).

האם חלפה בך המחשבה שבעצם 7 באוקטובר הוא תוצאה של ההפיכה המשטרית?

"אני חושבת שההפיכה המשטרית תרמה תרומה משמעותית למצב שבו מצאנו את עצמנו ב-7 באוקטובר. בצל ההפיכה, המדינה היתה בשפל חסר תקדים שהאויבים שלנו זיהו וניצלו היטב בהתקפתם הנפשעת".

**"ההנהגה ריסקה את כיפת הברזל המשפטית שהגנה
על מערכת הביטחון במשך שנים רבות. בתי הדין
הבינלאומיים רואים את התוכניות להפיכה. אני לא
מסכימה עם הצווים שהם הוציאו, אבל אני לא
חושבת שמישהו בהאג היה מעלה על הדעת להוציא
אותם ללא כל מה שקרה כאן בחודשים שקדמו
למלחמה"**

**ואולי מי שהחליש את החברה הישראלית זו דווקא המחאה? אולי
הקריאות לא לשרת בצבא על רקע ההפיכה המשטרית הן שיצרו
את הדימוי המוחלש והזמינו את ההתקפה?**

"לא היתה קריאה לסרבנות. היו אנשים שאמרו שלא יסכימו להתנדב
לשירות מילואים בדיקטטורה. ואם היה סימן שאלה בהקשר הזה,
כשפרצה המלחמה ואירע הטבח ב-7 באוקטובר, היתה התגייסות של
כל מי שמשרתים בצבא ומתנדבים במילואים במאתיים אחוז. אי אפשר
להפוך את היוצרות. זה חוטא לאמת וחוטא להיסטוריה. האחריות
למנוע שבר פנימי היא על ההנהגה. זה היה נכון אז, וזה נכון היום.
כשההנהגה בוגדת באחריות שלה כלפי הציבור, אי אפשר להאשים
את האזרחים שמוחים נגדה ולקרוא למחאה ולזעקה שבקעה ממנה
סרבנות. הסרבנות האמיתית בעיניי היא ההשתמטות של החרדים,
שהיא בלתי נתפסת על רקע המחיר הכבד כל כך שהמלחמה גובה
מאיתנו כחברה".

את הולכת להפגנות?

"אני לא הולכת להפגנות. הסרתי את גלימת השיפוט רק לפני חודשים
ספורים, ובתזמון הזה לא נראה לי נכון. זה גם עלול לגרום יותר נזק
מתועלת. זה קרוב מדי. אולי יהיה יום שאחליט אחרת".

**איך חשת ב-4 בינואר, היום שבו יריב לוין השיק את ההפיכה
המשטרית?**

"זעזוע. לא האמנתי למשמע אוזניי. והוא בא עם גיבוי מלמעלה למהלך ההרסני הזה. מה שראיתי בנאום הבלהות שלו הוא את הממשלה מכריזה מלחמה על הדמוקרטיה בישראל, מבקשת להניף עליה מכת גרזן".

"קצב האירועים מסחרר", אומרת ברון. "המשטר פועל לפי מדריך להשתלטות על מוקדי הכוח, והמשמעות תהיה כינון משטר טוטליטרי. יש יותר מסימן אחד לפוליטיזציה של המשטרה. שר התקשורת מנסה להשתלט על התקשורת החופשית. הממשלה מנסה לרוקן מתוכן את תפקידה של היועצת המשפטית לממשלה. נעשה ניסיון להשתלט על החברות הממשלתיות. הדברים האלה הם אזעקת אמת"

מימוש התוכנית הזאת היה בעינייך אקורד הסיום של הדמוקרטיה?

"בוא נזכור: לזין הציג את השלב הראשון בתוכנית שלו, וכבר בהתחלה ביקש להרוס את כל מה שיש, להרוס את מערכת המשפט באמצעות פוליטיזציה של שומרי הסף ושל הוועדה לבחירת שופטים. אנשים צריכים להבין את המשמעות החמורה: ברגע שיש פוליטיזציה של מינוי שופטים, איבדתם את בית המשפט, איבדתם את הדמוקרטיה. במבנה המשטרי שלנו, הממשלה שולטת בכנסת. מי שנותר על המשמר זו בעיקר הרשות השופטת בביקורת השיפוטית שלה. עכשיו, ברגע שהשלטון ממנה אנשים מטעמו לבית המשפט העליון, ודואג שלא תהיה ביקורת שיפוטית על מעשיו, אז בפועל יש רק רשות אחת — והתוצאה היא משטר טוטליטרי".

המחאה, פסקי הדין והמלחמה בלמו את ההפיכה?

"ההפיכה לא נעצרה. עכשיו, ובחסות המלחמה, ההפיכה המשטרית ממשיכה להשתולל בדרכים אחרות. בלי מסיבות עיתונאים, הצעות

חוק גרנדיזיות וזיקוקי דינור, אלא מתחת לרדאר, בשורה של צעדים שכולם מכרסמים בדמוקרטיה. אני רואה במהלך הזה לא פחות מסכנה קיומית ואין לי את הפריבילגיה לשתוק לנוכח מה שאני רואה".

כיצד את מזהה את המשך ההפיכה המשטרית?

"יש מדריך להשתלטות שלפיו פועל המשטר בדרכים פסולות כדי להשתלט על מוקדי כוח ולבצר את השלטון שלו. זה כרוך בריקון מתוכן של מערכות מרכזיות כמו המשטרה, התקשורת, מערכת המשפט ובית המשפט העליון בראשו, היועצת המשפטית לממשלה, שומרי הסף והשב"כ. התכלית היחידה לפעולות האלה היא ביצור השלטון, והמשמעות של יישום המדריך הזה היא כינון משטר טוטליטרי דה־פקטו, מקום שאנחנו לא רוצים להיות בו. הטבח הנורא שהתרחש ב-7 באוקטובר, המלחמה וגורל החטופים, הלב שנקרע כל יום מחדש, כולם שואבים את כל הכוחות ואת כל תשומת הלב שלנו. אבל אסור לטעות, ההפיכה המשטרית חיה ובוטטת".

את מדברת באופן כללי. תפרטי את זה לפרוטות.

"יש נורות אזהרה מהדהדות. לצערי הדוגמאות רבות, ואמנה רק כמה מהן. יש יותר מסימן אחד לפוליטיזציה של המשטרה. המשמעות היא חמורה — שלילת ההגנה מהאזרחים, כשהתפקיד של המשטרה הוא להגן עליהם. רוח המפקד של השר ניכרת למשל באלימות כלפי המפגינים. השר מזמין את מפכ"ל המשטרה לשימוע רק כי המפכ"ל התריע שהשר פועל בניגוד לפסיקת בג"ץ, ובניגוד לאופן שבו המשטרה אמורה להתנהל — כגוף עצמאי, לא תלתי ולא פוליטי. ההזמנה לשימוע היא בעצם אזהרה לא רק למפכ"ל, אלא לכל מי שנמצאים בדרגות פיקוד ומועמדים לקידום בעתיד — תיישרו קו, ואם לא תיישרו קו, אז הדברים יקבלו ביטוי בקידום שלכם. כל הדברים האלה הם אזעקת אמת. שר התקשורת מנסה להשתלט על התקשורת החופשית, למשל על תאגיד השידור הציבורי. הממשלה מנסה לעקוף את היועצת המשפטית לממשלה, לרוקן את תפקידה מתוכן, בין היתר באמצעות ייצוג פרטי בבג"ץ למשרדי הממשלה. גם ההתקפות וההסתה של חברי הממשלה נגד היועצת המשפטית הן

כשלעצמן הרוות אסון. והיא עומדת כסלע איתן מולם. נעשה ניסיון להשתלט על החברות הממשלתיות ועל נבחרת הדירקטורים, עד כדי שמנהלת רשות החברות, שניסתה להיאבק על העצמאות של החברות, נאלצה להתפטר. ניסו להשתלט גם על הדואר ולהדיח את היו"ר, עד שבג"ץ מנע את זה. קצב האירועים הוא מסחרר. יש מי שאומרים שראשי זרועות הביטחון היו צריכים לבוא ולהתפטר היום כתוצאה מהמחדל של 7 באוקטובר, אבל גם כאן קיים חשש כבד מאוד שיחליפו אותם מינויים פוליטיים. אני לא רוצה לחשוב על מצב שבו ראש השב"כ לא עצמאי אלא משמש זרוע של השלטון — למשל נגד מתנגדים פוליטיים. זה קורה רק במדינות שאנחנו לא רוצים להידמות להן, בדיקטטורות.

"יש מי שאומרים שראשי זרועות הביטחון היו צריכים להתפטר כתוצאה מהמחדל של 7 באוקטובר. אבל קיים חשש כבד מאוד שיחליפו אותם מינויים פוליטיים. אני לא רוצה לחשוב על מצב שבו ראש השב"כ לא עצמאי, אלא משמש זרוע של השלטון — למשל נגד מתנגדים פוליטיים. זה קורה רק בדיקטטורות"

האם בעיניך אי־מינויו של יצחק עמית לנשיא העליון גם הוא חלק מההפיכה המשטרית?

"בהחלט. אי המינוי של נשיא קבוע לבית המשפט העליון הוא דרך נוספת לפגוע בעצמאות של שופטים שההחלטות שלהם לא מוצאות חן בעיני השלטון. זה בא לידי ביטוי גם בעובדה שלא מאיישים את שני התקנים שהתפנו עם פרישת הנשיאה חיות ועם פרישתי. זה איום של השלטון על בית המשפט העליון, חרב על הצוואר, עם מסר: "תיישרו איתנו קו בפסיקה ובמינויים".

השלטון מסרב למנות את עמית לנשיא ומעוניין לבטל את שיטת הסניוריטי, ובפעם הראשונה בתולדות המדינה שופט בעליון,

יוסף אלרון, קרא תיגר על השיטה והודיע שהוא מתמודד על התפקיד. מה דעתך על המהלך הזה?

"אני מיוודדת עם השופט אלרון ואני אמרתי לו את עמדותי, שזו טעות מצדו. לשיטת הסניוריטי יש יתרונות מהותיים. עד היום לא היתה תחרות בין שופטי בית המשפט העליון על מי ינהיג את בית המשפט כאשר נשיא פורש וצריך למנות נשיא במקומו. ביטול שיטת הסניוריטי עלול לא רק ליצור תחרות פנימית עזה בתוך בית המשפט, אלא גם תחרות מי יישא חן יותר בעיני הממנים, ובראשם הפוליטיקאים. ואבוי לנו אם הפסיקה תהיה כזאת שתכוון לרצות את הפוליטיקאים. עכשיו, אני לא מעיזה לחשוב שמישהו יפסוק כך מדעת — אבל גם לא מדעת זה דבר מסוכן מאוד".

כל השופטים חשבו כמוך על הצעד של אלרון? היה קונסנזוס?

"הרוב המכריע של שופטי בית המשפט העליון חושבים כמוני".

את מצביעה על הסכנות בפוליטיזציה של בחירת השופטים. אבל פרשות אפי נוח השונות חשפו שגם בשיטה הישנה והטובה נעשו מאחורי הקלעים קומבינות מבישות למינוי שופטים.

"זה מצער מאוד וזה מכתיים את המערכת אבל שלא בצדק. זה בשום אופן לא מייצג או מעיד על הכלל".

נפגשת עם פוליטיקאים כדי שיקדמו אותך? עם יו"ר לשכת עורכי הדין? עשית לובי?

"לא עלה על דעתי".

שוטרים עוצרים מפגינים בתל אביב, החודש. לדברי ברון, "רוח המפקד של השר ניכרת באלימות כלפי המפגינים" צילום: תומר אפלבוים

בפסק דין הסבירות, רוב מוחץ של הרכב השופטים קבע שבית משפט יכול להתערב בחוק יסוד כשהוא פוגע בדמוקרטיה. אבל היו שניים, סולברג ומינץ, שקידשו את חוקי היסוד וקבעו שבית משפט לא יכול להתערב בהם בכל מקרה. מה את חושבת על

תפיסת העולם הזאת, שמאיינת את התפקיד של העליון לשמור על הגרעינים של הדמוקרטיה?

"כל עוד לא חוקק חוק יסוד: החקיקה שמסדיר את היחסים בין הרשויות — ובעיניי חובה לחוקק אותו — הכותרת 'חוק יסוד' לא יכולה להכשיר כל מיני מצבי קיצון שיפגעו פגיעה אנושה בדמוקרטיה. אחרת אנחנו עלולים למצוא את עצמנו במצב שבו יתקבל חלילה חוק שאומר שבחירות יהיו כל שמונה שנים או אולי כל 20 שנה, או חוק שיפגע בזכות הבחירה של נשים. זה כמובן לא יעלה על הדעת. בעיניי, חשיבותו של פסק הדין היא בדעת הרוב, שהתקבלה בהסכמה רחבה של 12 שופטים, ואני ביניהם, שהבהירה באופן חד־משמעי כי יש לבג"ץ את הסמכות לקיים ביקורת שיפוטית גם על חקיקת יסוד".

איך התייחסת לניסיונות הפשרה בראשות נשיא המדינה בעניין ההפיכה המשטרית?

"אי אפשר להתפשר על דמוקרטיה. זה כמו מי שמכוון אקדח לרקתך. אתה לא יכול להתפשר על חצי כדור. יש מנעד שאפשר במסגרתו לשנות דברים כאלה ואחרים. אבל לא שינוי כזה הוא שעמד על הפרק. מה שלהבנתי עמד על הפרק כשדיברו על פשרה גילם כרסום משמעותי ביסודות הדמוקרטיה. על זה אי אפשר להתפשר. אפשר לבוא ולומר שהרכב ועדת השופטים אינו קדוש, ויכול להיות שאפשר לעשות שינוי כזה או אחר, אבל אי אפשר להתפשר על פוליטיזציה של הוועדה. העובדה שהניסיונות נמשכו זמן רב כל כך כשלעצמה גרמה לנזק גדול".

ואולי היה בכוחם של שופטי בית המשפט העליון למנוע את כל האסונות שניחתו עלינו בשנים האחרונות, בפסיקה אחת דרמטית. במאי 2020 החליט הרכב של 11 שופטים פה אחד לא להתערב ולאפשר לאדם שהוגש נגדו כתב אישום חמור לשמש כראש ממשלה. ערב ההחלטה, חשש נתניהו ששופטי העליון, או בלשונו "קדושי

בג"ץ", מתכוונים לסגור איתו חשבון ולהיפרע ממנו. הוא הבטיח אז בשיחות סגורות שאם זה יקרה, המונים ישטפו את הרחובות ותהיה קריאה להחרים את הבחירות. היו אלה חרדות שווא: בית המשפט קבע פה אחד שנתניהו יוכל לקבל את המנדט להרכיב ממשלה. לא נמצא ולו שופט אחד שכתב דעת מיעוט באחת השאלות הגורליות ביותר שהיו כאן מאז קום המדינה. "התערבות בהחלטה שעניינה בקשתם להטיל את הרכבת הממשלה על חבר כנסת מסוים", כתבה ברון בפסק הדין, "מוגבלת למצבים נדירים ולנסיבות קיצוניות בלבד שמקרה זה אינו נמנה עמם".

בואי נסתכל רגע אם לא מדובר בנסיבות קיצוניות. יש קשר ישיר בין כתב האישום נגד נתניהו להפיכה המשטרית ובינה לבין 7 באוקטובר. את לא מרגישה אחריות למה שקרה לנו? האם את וחבריך לא הייתם צריכים להסתכל למציאות בעיניים ב-2020 ולהבין אז שכהונה של נאשם בפלילים כראש ממשלה תסתיים באסון נורא?

"הטענה של המתנגדים להפיכה המשטרית היא שיקרה אסון אם בית המשפט יהפוך לפוליטי. באמירה הזאת שלך, שצריך היה לפסוק אחרת, אתה בעצם מבקש מבית המשפט להיות פוליטי".

לא פוליטי, מוסרי ומהותי. נאשם בפלילים לא יכול לכהן כראש ממשלה. כשלתם במבחן היסטורי בשמירה על הדמוקרטיה ותוצאות הכישלון ניכרות. הטענה שלך שהמבקרים של ההחלטה מצפים שבית המשפט יהיה פוליטי היא פופוליסטית במקרה הטוב.

"ההתקפה שלך פופוליסטית באופן מובהק. אם היינו מחליטים אחרת, שלא על פי החוק, הרחובות היו בוערים — ובצדק. בית המשפט לא יכול לעשות ככל העולה על רוחו כשיש חוק ברור שמסדיר את המצב. לפעמים יש מנעד שבית המשפט יכול לפסוק בתוכו. אבל כאן החוק מאפשר באופן מפורש לראש ממשלה להמשיך לכהן כל עוד אין פסק דין חלוט שמרשיע אותו. מה שעמד על הפרק כשהתיק היה לפנינו הוא שרוב חברי הכנסת, שקיבלו את המנדט שלהם מהציבור, ביקשו

להטיל את מלאכת הרכבת הממשלה על נתניהו, כאשר הם ידעו שיש נגדו כתב אישום בעבירות שחיתות. לא היתה לנו אפשרות להתערב. להפיל משטר או להקים משטר תוך התערבות בדין הבוחר זה לא בגדר סמכויותיו של בית המשפט העליון. אוי ואבוי אם היינו נכנסים לזירה הפוליטית ומכריעים בעתירה בניגוד לדין המפורש. ואגב, גם אחרי פסק הדין הוא נבחר שוב. אותו ראש ממשלה עם אותו כתב אישום".

"אני זוכרת את ההופעה המבישה, את התמונה של ראש הממשלה והשרים מאחוריו, בהתרסה בוטה נגד בית המשפט שמרשה לעצמו לשפוט את ראש הממשלה. התמונה הזו מתכתבת עם הסלפי של לוין בעת שהתקבל חוק הסבירות. השסע בעם היה נורא, והם הצטלמו מחויכים ועולצים"

צילום: אוליבייה פיטוסי ויונתן זינדל/AFP

אמנם היה חוק, אבל אפשר היה להתערב במקרה קיצוני כל כך, למשל בסבירות שיקול הדעת של חברי הכנסת שהטילו עליו את המנדט.

"המקרה הזה הוא לא עניין של סבירות, אלא של הזכות לבחור ולהיבחר — עניין דמוקרטי. כאשר מוגש כתב אישום נגד שר, הגורם שמינה אותו הוא ראש הממשלה. ניתן להתערב בסבירות ההחלטה שלו, אם החליט להשאירו בתפקיד. אתה לא מעלה על הדעת שקיימים 11 שופטים ששמים את אותו פתק בקלפי. 11 שופטים החליטו את מה שהחליטו כי לא היתה כאן אפשרות אחרת. עם זאת, חלק מהשופטים, ואני בתוכם, עמדנו על הסכנות בכך שנאשם בעבירות חמורות יכהן כראש ממשלה, גם מבחינת הזמן שהוא ישקיע בהגנה, וגם בשל החשש ששיקולים זרים ינחו אותו. זה בהחלט מצב מסוכן. אבל לא היתה שום אפשרות חוקית או משפטית להתערב. אם

היינו פועלים אחרת, היינו חותרים תחת אושיות הדמוקרטיה. עד כדי כך, עד כדי כך. בית המשפט לא מנהל את המדינה".

היית פוסקת כך גם אם ראש ממשלה היה נאשם חלילה בעבירות אונס או רצח?

"החוק הוא אותו חוק. הוא לא מבחין בין עבירות, שהן כולן חמורות".

אז אני מבין שאת לא מתחרטת על פסק הדין הזה? הוא לא מדיר שינה מעיניך?

"לא. הוא לא".

במאי 2020 החליטו 11 שופטי עליון פה אחד לאפשר לנתניהו לכהן כראש הממשלה על אף כתב האישום נגדו. גם היום, ברון עומדת לחלוטין מאחורי ההחלטה הזאת. "בית המשפט לא מנהל את המדינה, ולא יכול לעשות ככל העולה על רוחו כשיש חוק. אם היינו מחליטים אחרת, היינו חותרים תחת אושיות הדמוקרטיה. הרחובות היו בוערים – ובצדק"

שבועות ספורים לאחר שהחלטתם להכשיר אותו, נתניהו אותה את האות הראשון לבאות כשהופיע בפתח משפטו עם שרי הממשלה ונשא נאום ליניץ' במערכת אכיפת החוק. את זוכרת את המופע הזה?

"אני זוכרת את ההופעה המבישה, את התמונה של ראש הממשלה והשרים מאחוריו, בהתרסה בוטה נגד בית המשפט שמרשה לעצמו לשפוט את ראש הממשלה. התמונה הזאת מתכתבת עם תמונת הסלפי של יריב לוין וקבוצת ח"כים מהקואליציה בעת שהתקבל התיקון לחוק בדבר ביטול עילת הסבירות. המדינה רעשה וגעשה, השסע בעם היה נורא, והם הצטלמו מחויכים ועולצים. התמונות האלה במידה מסוימת מתכתבות זו עם זו".

ב-2021 הכריע בית המשפט העליון בעתירה נגד תוכנית חומש של המועצה להשכלה גבוהה. התוכנית ביקשה להנגיש את ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה החרדית בכך שכללה הסדרה של לימודים אקדמיים בהפרדה מגדרית. הרכב מורחב של חמישה שופטים קבע אז כי אי אפשר להדיר מרצות מהוראה במסלולי לימוד המיועדים לגברים בלבד. כצפוי, ההרכב לא הלך עד הסוף. בדעת רוב נקבע כי בנסיבות מסוימות תותר ההפרדה בין הסטודנטים עצמם.

בדעת מיעוט סברה ברון כי עצם ההפרדה פוגעת בליבת הזכות לשוויון — ולכן דינה להיפסל. "במקרה שלפתיחנו, בשם הצניעות וכדי למנוע סכנה של פיתוי חלילה, נקבע כי יש לאפשר מסלולי לימוד לתואר ראשון שבהם נשים לא יורשו לשבת בקרב גברים", ציינה בפסק הדין והוסיפה שבעיניה, "הפרדה בין נשים וגברים באקדמיה מוכתבת על ידי מינן של הנשים ו'הסכנות' שגופן מציב בפני גברים. תפיסה זו חותרת תחת הכרה באישה כשוות זכויות לגבר".

את מזהה קשר בין הדרת נשים למניעים שעמדו מאחורי ההפיכה המשטרית?

"הממשלה הנוכחית מקדמת בכל הכוח מדיניות של הפרדה מגדרית במרחב הציבורי. אנחנו עדים לכך בקורסים שונים להכשרה מקצועית, באירועי תרבות, בפארקים, במעיינות ועוד. נשים הולכות ונעלמות מהמרחב הציבורי — והדוגמה המובהקת ביותר לכך הוא שיעור האפסי בממשלה ובכנסת. נדמה לי שגם מנכ"ליות אין בכלל במשרדי הממשלה. פסק הדין שעוסק בפתיחת מסלולי לימוד נפרדים לנשים ולגברים באקדמיה ניתן לפני כשלוש שנים, בעידן של טרום ההפיכה, וכבר אז כתבתי שהחשש שלי הוא לגבי גלי הדף הנוצרים מהפרדה מגדרית בזירה אחת ומחלחלים למרחבים אחרים. העמדה שלי היתה ועודנה שהפרדה מגדרית היא פרקטיקה של הדרת נשים. והמדיניות של "נפרד אך שווה" — שזה בעצם היה הרעיון מאחורי ההקצאה של לימודים בנפרד לחרדים — המדיניות היא מפלה ומשפילה ומגלמת

תפיסה סטריאוטיפית של נשים, שהן כאלה שמפריעות לגברים ללמוד. המטרה של שילוב חרדים בהשכלה ובתעסוקה היא מטרה חשובה — אבל היא לא יכולה להצדיק פגיעה בלתי מידתית בשוויון של נשים. לצערי, הייתי בעמדת מיעוט בעניין הזה. אין ספק שמידת ההגנה שניתנת לזכויות נשים משמשת כנייר לקמוס של המשטר הדמוקרטי".

העמדה שלך בהקשר הזה מבטאת את לב ההאשמה של החרדים כלפי בית המשפט העליון. את מנסה לכפות ערכים מערביים-ליברליים על אוכלוסייה גדולה שהערכים האלה זרים בה.

"לא מדובר בכפייה של ערכים ליברליים. בארצות הברית חרדים לומדים ביחד עם חרדיות במוסדות להשכלה גבוהה, וגם בשוק העבודה הם משולבים יחד. בישראל מתקיים תהליך זוחל של הפרדה. גם במקרה הזה דיברו בתחילה רק על תואר ראשון ובהמשך דיברו גם על תואר שני, ואחר כך ראינו הפרדה בקורסים של צוערים ובקורסי נהיגה. אין סוף לדבר הזה. זה גרם להתייחסות מפלה גם בספריות הציבוריות של האוניברסיטה, במרחבים הציבוריים. בין העותרים שבאו לפנינו בעניין הזה היו גם כאלה שייצגו קבוצה של חרדיות. הן טענו שברגע שההפרדה קיימת, הן לא מרשות לעצמן להתערות באוכלוסייה הכללית של האוניברסיטאות. זה לא צריך לקרות. אנחנו לא מדינת הלכה. בדלת אמות כל אחד ינהג כרצונו, אבל אנחנו מדברים על המרחב הציבורי. רבים מבקשים להצדיק את כל אותן פרקטיקות שמפללות נשים בכך שהן נעשות בשם 'חופש הדת'. החלת כללי צניעות על נשים, הושבה בחלק האחורי של האוטובוס, מזרקות נפרדות ועוד. אבל חופש הדת לא יכול להצדיק את זה. לכן פסקתי, למשל, שבית החולים לניאדו לא רשאי למנוע קבלת טיפולי פוריות מנשים שאינן רשומות נשואות — על אף צביונו הדתי. במדיניות שהנהיג בית החולים יש אמירה המתייגת נשים שאינן נשואות כנחותות. בפסק דין אחר קבעתי שהמועצה המקומית קרית ארבע לא רשאית למנוע רחצה מעורבת של גברים ונשים בבריכה הציבורית היחידה ביישוב ממשפחות החפצות בכך. כפיית הפרדה מגדרית

בברית שחייה ציבורית, לכאורה בשם חופש הדת, לא רק מדירה נשים אלא גם פוגעת בזכות לחופש מדת".

הפרדה מגדרית באקדמיה. ברון פסקה בעמדת מיעוט כי ההפרדה פוגעת בזכות לשוויון, ולכן דינה להיפסל
צילום: אייל טואג / הקריה האקדמית אונו

כעת גיוס החרדים מונח על הכף והוא יכול ליצור התנגשות של ממש בין הערכים שלך עצמך. הגיוס עלול לגרום להפרדה בתוך הצבא בין נשים לגברים כי הצבא ינסה להתאים את עצמו לתפיסת העולם החרדית.

"זה לא הכול או כלום. אם מישהו יאמר לי שבטנק עצמו צריכות להיות רק נשים או רק גברים, אינני יודעת. אולי בסיטואציה מסוימת זה נכון. אבל זה לא אומר שאי אפשר לגייס חרדים לצבא, אל תיקח את זה למקום הזה. המדינה לא תגייס עכשיו עשרות אלפים ומאות אלפים של חרדים לצבא. צריך להתחיל את התהליך הזה. וצריך קודם כל להבין שהגיעה העת לשוויון בנטל ויפה שעה אחת קודם. כיום זה גם צורך ביטחוני".

התלבטת זמן רב אם להתראיין. מה גרם לך בסוף להפר את השתיקה?

"את פסק הדין שלי בעניין הסבירות סיימתי במילותיו של המשורר האנגלי ג'ון דאן: "לעולם אל תשלח לשאול למי צילצלו הפעמונים — לך הם מצלצלים". האמירה הזאת היתה נכונה בעת שנכתב פסק הדין ונכונה ביתר שאת היום".

יש לך שני נכדים. את רואה אותם מזדקנים פה?

"אני מקווה מאוד שנכדיי יזדקנו כאן".

אם הייתי שואל אותך לפני עשור, התשובה שלך היתה יותר נחרצת.

"היו לי אז פחות חששות. ועדיין, דרך הסדקים אני רואה את סימני האור".

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

+ הפיכה משטרית

+ בג"ץ

+ בית המשפט העליון

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו
מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר
האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ